

ՄԱՏԹԵՈՍ Բ. ԻԶՄԻՐԼԵԱՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

Անահնկալ բոլոր կը գտնուէր իգմբրլեանի մահը 1910 11/24 Դեկտեմբերին: Տա-
րաժամ՝ մաշեցաւ “Երկաթի, ընտիրիւնը Մատթէոս Բ.ի, սրտի հիւանդութիւնը
յափշտակեց տարաւ “Երկաթի Պատրիարքն,, որ հագլի թէ սկսած էր կաթողիկո-
սութեան պաշտօնավարութիւնը: Այս տարաժամ՝ մահն անով եւս վշտագին կը
դառնայ, որովհետեւ Երուսաղէմի Թափուր Աթոռին, եւ Կ.Պոլսոյ Պատրիարքական
կէս-Թափուր աթոռին քով կը սգապատէ Էջմիածնի Մայր Աթոռն ալ . . .

Իգմբրլեան Կաթողիկոսի մահը՝ շրջապատկերի մը մէջ կը վերանորոգէ Հայու-
թեան աշքին առջեւ մանաւանդ 1896—1908 ազգային վիճակը:

Իգմբրլեան Կաթողիկոս ծնած է Կ.Պոլիս՝ Գումգաբու, 1845 Փետր. 12ին (Հ. Տ.).
մկրտութեան անունն եղած է Սիմէոն: Աւարտելով տեղւոյն ծխական-Մայր վար-
ժարանը 1862ին՝ կարգուած է ուսուցիչ Միջագիւղի Նախակրթարանի առաջին դա-
սարանի: 1864ին ձեռնադրուած է սարկաւազ եւ 1869, Յունիս 29ին քահանայ՝
Մատթէոս անուամբ: Այնուհետեւ կը գտնենք զինքը արդէն միջամուխ ազգային
գործերու մէջ, մերթ իբրեւ քարտուղար Խրիմեան պատրիարքի, եւ մերթ Կրօնական
ժողովոյ անդամ՝ եւ ատենադպիր մինչեւ 1873, երբ ընդունելով ծայրագոյն վարդա-
պետութիւնը՝ կը կարգուի Կրօնի ուսուցիչ Սկիւտարի ձեմարանին: Յաջորդ տարին
կ'առաջարկուի իրեն Պալքէսէրի առաջնորդութիւնը եւ եպիսկոպոսութիւն, բայց
երկուքէն ալ կը իրաժարի, երկու տարի ետքը միայն 1876ին հրաւիրուելով
Գէորգ Դ. Կաթողիկոսէն Էջմիածին՝ կը ձեռնադրուի անթեմ՝ եպիսկոպոս (17 Մայիս):
1879—1886 կը գործէ Կ.Պոլիս իբրեւ պատրիարքական եւ կրօնական խորհրդական:

Այս շրջանին ինդինակած է “Հայրապետութիւն Հպատատանեայ Եկեղեցւոյ եւ
Աղթամար եւ Սիս,, (տպ. Կ.Պոլիս 1881) գործը, որով կը զօժէ համառօտ պատկերի
մէջ Էջմիածնի մասնաւորապէս եւ Աղթամարայ ու Սոյոյ Աթոռներու իրաւասու-
թեան սահմանները: Գործը ունի իւր կարեւոր նշանակութիւնը ազգային եկեղ.
պատմութեան յամար, եւ պատուաբեր է ինդինակին, որ ցոյց կու տայ լաւ հմտու-
թիւն ազգային պատմութեան եւ իրաւանց:

1886ին կ'ընդունի Եգիպտոսի առաջնորդութիւնը, ուսկից՝ չորս տարի ազգո-
գուտ գործունէութենէն ետքը իրաժարելով (1891) կը վերադառնայ Կ.Պոլիս:

1894 Դեկտ. 7ին կ'ընտրուի Կ.Պոլսոյ պատրիարք՝ Խորէն Ալեքսանէն ետքը:

Իւր պատրիարքութեան օրերը կ'իյնան այնպիսի դառն ժամանակ մը, որ
Հայոց պատմութեան մէջ կարմիր էջերով նշանակուած է: Համիտական բռնա-

պետութեան այդ ժամանակը պարզեց իզմիրեանի՝ Երկաթեայ պատրիարք անունը. ազդու ջոկոքներով, աներկիւղ ձեռներէցութեամբ եւ արթուն աշարջութեամբ գիտցաւ իզմիրեան յանդիմանել, բռնութիւնը, կարճել անդրագոյն քայլերն եւ զգուշացնել իւր ժողովուրդը: Թէեւ իւր այս ընթացքը շատ մը դժգոհութեանց պատճառ տուաւ՝ ընդհանրապէս «կանանչ սեղանի», քով ըլլողի ձգտողներու, եւ հարկադրեց զինքը կարճատեւ պատրիարքութենէ մը ետքը հրաժարիլ ակոռէն (8 Օգոստոս 1896) եւ արքսորուիլ Երուսաղէմ՝ (1896—1908):

Իւր համբաւն՝ իրրեւ արդարակորով, մնաց շարունակ ազգայնոց սրտին մէջ անմոռաց, եւ օսմանեան Սահմանադրութիւնն կերպով մը զոհացում տալ ուզեց Հայ ազգին՝ յաղթական միտք մը շնորհելով իզմիրեանի՝ ի Կ. Պոլիս, ուր երկրորդ անգամ՝ զրաւեց պատրիարքութեան ակոռը (22 Հոկտ. 1908), զոր դարձեալ պիտի թողուր ընդ հուս:

Խորիմեան Կաթողիկոսի ժահուրնէ ետքը կաթողիկոսական յաջորդի համար քուէներն ամփոփուեցան իզմիրեանի անուան շուրջը. եւ Կ. Պոլսոյ պատրիարքն հռչակուեցաւ Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց (1 Յոյ. 1908, օծուած 13 Սեպտ. 1909): Այսպէս կարծես դէպքերն ստուգեցին Հանդիսի մարգարէական նախասացութիւնն, որ Մեծ Խքսորականին գուշակած էր՝ Խորիմեան կաթողիկոսի ակոռը (ՀԱՆԴ. 1907, էջ 357):

Կաթողիկոսութեան փոքր ժամանակամիջոցը չի տար մեզի հնարաւորութիւն որակելու իւր գործունէութիւնն որոշ գծերով: Բայց իզմիրեան իրրեւ կարող անձնաւորութիւն, կը խոստանար ազգաշէն գործունէութիւն մը, թէեւ ըլլար այն դանդաղաքայլ՝ ըստ պարագայից: Ինչ որ կարճատեւ ժամանակը զլացաւ իզմիրեանի՝ իրրեւ Կաթողիկոս ալ Պատմութեան մէջ մշտնջենաւորելու իւր Անունը, ազգասիրութեան վառարանին մէջ դարբնուած «Երկաթի», անունը պիտի դասէ զինքը «Մեծամեծներու եւ Անմոռանալիներու», շարքին մէջ: Հայ ազգին այս շփոթ վիճակին մէջ ա՛լէն հայ պիտի փափաքէր դեռ իզմիրեանի հեղինակաւոր ծայրը լսել:

Խորիմեանին կրցաւ իզմիրեան մը դրուիլ իւր յաջորդ, իզմիրեանի...: Կ'երեւայ թէ այս անգամ ալ «յԱրեւելից», պիտի գայ Այն, որուն կը սպասէ վաղարշապատու թափուր ակոռը:

«Հանդէս Ամսօրեայ, երկնային միութարութիւն կը մաղթէ ծանրաթախիծ Հայ Ազգին, եւ միասիրտ համագործակցութեամբ՝ իզմիրեան կաթողիկոսի Արժանաւոր յաջորդ մը, որ զիտնայ՝ Անոր պէս գրաւել «Համահայրութեան», համակրանքը:

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ «ՀԱՆԴԻՍԻՒՆ»

